

Lillesands Sparebank

Basel II
PILAR III

31.12.2008

Innholdsfortegnelse

1	BASEL II – NYE KAPITALDEKNINGSREGLER.....	3
1.1	Introduksjon til nye kapitaldekningsregler	3
2	ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV	4
2.1	Ansvarlig kapital	4
2.2	Kapitalkrav	5
3	STYRING OG KONTROLL AV RISIKO	6
3.1	Innledning.....	6
3.2	Organisering og ansvar.....	6
3.3	Risikoområder	8
4	RISIKOOMRÅDER.....	9
4.1	Kredittrisiko - Standardmetoden	9
4.2	Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen	15
4.3	Renterisiko utenfor handelsporteføljen	15
4.4	Likviditetsrisiko.....	16
4.5	Markedsrisiko	16
4.6	Operasjonell risiko	17
4.7	Forretnings-, omdømme- og strategisk risiko	17

1 BASEL II – NYE KAPITALDEKNINGSREGLER

1.1 Introduksjon til nye kapitaldekningsregler

Dette dokumentet gir en presentasjon av risiko- og kapitalsituasjon i Lillesands Sparebank. Dokumentet skal dekke de spesifikke krav om offentliggjøring av finansiell informasjon (Pilar III) som pålegges banken i nytt kapitaldekningsregelverk (Basel II). Regelverket trådte i kraft fra 1.januar 2007, og ble implementert i Lillesands Sparebank fra og med 2008.

Det nye kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar I: Minimumskrav til ansvarlig kapital

De metodene som banken bruker ved beregning av minimumskravene for henholdsvis kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko er vist i figuren nedenfor

Type risiko	Valgt metode
Kredittrisiko	Standard
Markedsrisiko	Standard
Operasjonell risiko	Basis

Lillesands Sparebank benytter standard eller basismetode innenfor alle områder og har ingen planer om å gå over til avanserte beregningsmetoder. Krav til minimumskapital er som tidligere 8 % av beregningsgrunnlaget.

Pilar II: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Banken skal ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil samt en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. Tilsynsmyndighetene skal overvåke og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehov og tilhørende strategi. Tilsynet skal sette i verk passende tiltak dersom de ikke anses prosessen for å være tilfredsstillende. Denne prosessen betegnes ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process.

Pilar III: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

Formålet med Pilar III er å supplere minimumskravene i Pilar I og den tilsynsmessige oppfølgingen i Pilar II. Pilar III skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere Lillesands Sparebanks risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll.

Informasjonen skal offentliggjøres og oppdateres minimum årlig. For øvrig er banken pålagt å offentliggjøre informasjon som anses egnet til å påvirke beslutningen til brukere av informasjonen i forbindelse med økonomiske forhold, senest 30 dager etter at banken er eller burde vært klar over

forholdet. Informasjonen skal offentliggjøres på Internett, og skal være tilgjengelig i minst fem år fra tidspunkt for offentliggjøring.

Banken inngår ikke i rapporteringspliktig konsern slik at all rapportering er på banknivå.

2 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

Den ansvarlige kapitalen består av kjernekapital og tilleggskapital. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i forhold til kapitalforskriftens definisjoner. Alle tall oppgis i hele tusen.

2.1 Ansvarlig kapital

Beregningsgrunnlag, ansvarlig kapital og kapitaldekning pr. 31.12.2008.

Ansvarlig kapital:	Beløp
Sparebankens fond	241.035
Gavefond	<u>2.800</u>
Sum balanseført egenkapital	243.835
Fradrag:	
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	3.680
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	
Sum fradrag	3.680
Sum tillegg	0
Netto ansvarlig kapital	240.155
Risikoveid beregningsgrunnlag:	
Kredittrisiko	933.950
Operasjonell risiko	79.337
Markedsrisiko	0
Fradrag i beregningsgrunnlaget	<u>-6.487</u>
Totalt beregningsgrunnlag	1.006.800
Kapitaldekningsprosent	<u>23,85 %</u>

2.2 Kapitalkrav

Minimumskravet til ansvarlig kapital:

Engasjementskategorier:	Beløp
Stater og sentralbanker	0
Lokale og regionale myndigheter	0
Offentlig eide foretak	0
Multilaterale utviklingsbanker	0
Internasjonale organisasjoner	0
Institusjoner	3.249
Foretak	12.050
Massemarkedsengasjementer	0
Pantsikkerhet i bolig- og næringseiendom	53.811
Forfalte engasjementer	176
Høyrisiko-engasjementer	0
Obligasjoner med fortrinnsrett	0
Andeler i verdipapirfond	0
Øvrige engasjementer	5.430
Kapitalkrav kredittrisiko	74.716
Kapitalkrav markedsrisiko 1)	
Kapitalkrav operasjonell risiko 2)	6.347
Fradrag i beregningsgrunnlag	-519
Totalt kapitalkrav	80.544

- 1) Banken har ikke engasjementer som medfører rapporteringsplikt for markedsrisiko.
- 2) Banken benytter basismetoden for beregning av krav til ansvarlig kapital som skal dekke den operasjonelle risiko. Beregningsgrunnlaget i basismetoden er 15 % av gjennomsnittlig inntekt de tre siste år multiplisert med 12.5, beregnet ved regnskapsårets slutt. Inntektsposter som medtas i beregningsgrunnlaget følger § 42-1 (3) i kapitalforskriften.

3 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

3.1 Innledning

God risiko- og kapitalstyring er et sentralt virkemiddel i bankens verdiskapning. Styret i Lillesands Sparebank har en målsetting om at bankens risikoprofil skal være lav til moderat.

Lillesands Sparebank tok høsten 2007 i bruk kredittilsynets modell. Modellen er en restrisikomodell basert på standardmetoden, som baserer seg på å identifisere de risikoer som ikke er dekket av minstekravet. Modellen omfatter nødvendige arbeidsprosesser, instruksjer, beregninger og øvrige dokumenter som anses nødvendige for å etablere en tilstrekkelig ICAAP prosess. Nødvendig utvikling og tilpasning i egen bank er gjennomført i samarbeid med andre lokale banker.

Risiko- og kapitalstyringen i banken tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer gjennom strategiplanen. Banken har etablert egne risikostrategier for hvert område, og et konkretisert styringsmål og rammer for det enkelte risikoområde. Disse strategiene revurderes minst årlig i sammenheng med bankens øvrige planprosess.

I forbindelse med IK-prosessen gjennomgås alle deler av bankens virksomhet. Med utgangspunkt i risikoen knyttet til den enkelte del av virksomheten iverksettes nødvendige kontrolltiltak for å forsvisse oss om at arbeidsprosesser og rutiner utføres innenfor en akseptabel risiko.

Styringsmål og rammer nedfelt i bankens risikostrategier skal bidra til å sikre bankens lønnsomhet både på kort og lang sikt. Hensikten er å unngå for store risikokonsentrasjoner i virksomheten. Konsentrasjoner som ved en ugunstig utvikling kan bidra til å true bankens lønnsomhet og soliditet.

3.2 Organisering og ansvar

Ansvar og gjennomføring av bankens risikostyring og kontroll er delt mellom bankens styre, ledelse og operative enhet.

Styret

Bankens styre skal godkjenne og regelmessig vurdere retningslinjer for å påta banken risikoer. Styret skal fastsette de overordnede rammer, gi fullmakter og sørge for at det utarbeides retningslinjer for risikostyringen i banken, herunder etiske retningslinjer. Styret har ansvar for sørge for at banken er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav, samt påse at banken har en ansvarlig kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og bankens virksomhet.

Banksjef

Har ansvaret for den overordnede risikostyringen, herunder ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Alle ledere

Har ansvar for å styre risiko og sikre god intern kontroll innenfor eget område i tråd med bankens vedtatte risikoprofil. For å sikre god økonomisk og administrativ styring, skal den enkelte leder ha nødvendig kunnskap om vesentlige risikoforhold innenfor eget område.

Revisor

Banken har ikke intern revisjon. Bankens ekstern revisor etterprøver om rutiner og retningslinjer etterleves, samt vurderer om bankens modellverk knyttet til risiko- og kapitalstyring gir et riktig uttrykk for bankens samlede risiko- og kapital situasjon. Ekstern revisor utarbeider årlig en uavhengig bekreftelse av bankens intern kontroll. For fremtiden vil det også bli innhentet en egen vurdering av ICAAP-prosessen fra ekstern revisor.

Risikoanalyse

Ved den årlige ICAAP-prosessen (pilar II) gjennomfører ledelse og styre en vurdering av risiko- og kapitalstyringen i Lillesands Sparebank. Gjennom prosessen kvantifiseres forventet tap / økte kostnader knyttet til de enkelte risikoområder banken er utsatt for.

Stresstester

Det skal gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker bankens resultat, balanse og kapitaldekning. Disse skal gjennomføres på de mest risikoutsatte områdene som eks. kreditt-, konsentrasjons, markeds-, og likviditetsrisikoområdene. Beregningen skal ta utgangspunkt i en periode på minimum tre år.

Kapitalstyring

En aktiv kapitalstyring er viktig for å sikre bankens soliditet over tid. Dette gjøres ved å fremskrive bankens finansielle utvikling de neste tre år frem i tid, og der det tas hensyn til et alvorlig økonomisk tilbakeslag over minimum tre år. Ut fra en slik analyse vil bankens ledelse og styre få et grunnlag for å vurdere kapitalbehovet fremover.

Beredskapsplaner

Uansett hvor god risikostyringen er i en bank, vil det kunne oppstå uventede tap som krever at banken har tilstrekkelig egenkapital. Banken skal derfor ha en beredskapsplan som kan iverksettes i en slik situasjon.

Etterlevelse (Compliance)

Det kanskje viktigste delen av en plan er å sikre etterlevelsen. Dette gjøres ved at banken;

- kommuniserer en tydelig etisk standard og verdigrunnlag
- sikrer at nye lover og bestemmelser implementeres i organisasjonen
- sørger for nødvendig å rapportering av etterlevelsen til ledelse og styre

3.3 Risikoområder

Banken eksponeres for ulike typer risiko. De viktigste er:

Kredittrisiko	<i>Kredittrisiko kan defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.</i>
Likviditetsrisiko	<i>Likviditetsrisiko kan defineres som risikoen for at en bank ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Nivået på institusjonens ansvarlige kapital vil være en sentral forutsetning for å kunne tiltrekke seg nødvendig funding til enhver tid.</i>
Markedsrisiko	<i>Markedsrisiko kan defineres som risiko for tap i markedsverdier knyttet til porteføljer av finansielle instrumenter som følge av svingninger i aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.</i>
Operasjonell risiko	<i>Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.</i>
Forretningsrisiko	<i>Forretningsrisiko kan defineres som risikoen for uventede inntektsvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeatferd.</i>
Omdømmerisiko	<i>Omdømmerisiko (eller renomerisiko) kan defineres som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.</i>
Strategisk risiko	<i>Risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. Denne risikoformen aktualiserer behovet for se fremover og sikre seg nødvendig kapital i forbindelse med igangsatte og planlagte satsninger.</i>

4 RISIKOOMRÅDER

4.1 Kredittrisiko - Standardmetoden

Definisjon

Kredittrisiko kan defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

Styring og kontroll

Kredittrisiko styres gjennom egne styringsdokumenter og bevilgningsreglement.

Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsreglement for utlånsvirksomheten. Gjennom styringsdokumentene defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsreglementet delegeres kredittfullmakt til banksjef innenfor visse rammer. Banksjef kan videredelegere fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko.

Kompetente medarbeidere som har analytisk evne og god innsikt i risikoelementer knyttet til kunden er den viktigste forutsetning for at bankens skal kunne realisere sin målsetting. Løpende kompetanseutvikling er en nødvendig innsatsfaktor for å bygge opp og vedlikeholde kompetansen. Det er BM og PM ledernes ansvar å sørge for at medarbeidere innen kredittområdet har eller utvikler den nødvendige kredittkompetanse.

Lillesands Sparebank bruker egne risikoklassifiseringssystemer i forbindelse med bevilgning av kreditter og som grunnlag for kategorisering av kredittporteføljen. Modellene differensierer kundene basert på økonomi og sikkerhet og kategoriserer kundene i følgende undergrupper; lav, middels og høy risiko, samt misligholdte engasjementer. Banken etterstreber å prise kredittrisiko og har etablert prismatriser basert på risikoklassifiseringssystemet.

Risikokonsentrasjon, store engasjementer og grupper av engasjementer hvor det er en eller et fåtall felles risikodrivere som kan påvirkes samtidig, skal begrenses. Banken har vedtatt at ingen engasjement skal overstige 15 % av ansvarlig kapital, mens loven tillater inntil 25 %. Den 31.12.2008 hadde Lillesands Sparebank 2 store engasjement som oversteg 10 %.

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret mottar fortløpende analyse og oversikt over beholdning på alle foretatte ny investeringer.

Kreditteksponering

Tabellene nedenfor viser Lillesands Sparebanks totalengasjement mot kunder samt utlån til kredittinstitusjoner fordelt på risikoklassifisering, kundegruppe og geografi. Løpetidstabell viser gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner. Tabellene viser også samlet engasjementsbeløp med verdifall og nedskrivninger. Alle beløp oppgis i hele tusen kroner.

Samlet engasjementsbeløp etter individuelle nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse og engasjementenes gjennomsnittlige størrelse i løpet av perioden:
 Gjennomsnittlig engasjementsbeløp er her definert som inngående beløp 2008 + utgående beløp 2008 delt på to.

Engasjementstype	Engasjementsbeløp pr 31.12.2008		Gjennomsnittlig eng.beløp	
	Balanseposter	Utenom balanse	Balanseposter	Utenom balanse
Lav risiko	1.297.131,00	84.428,00	1.227.105,00	87.417,00
Middels risiko	403.805,00	30.822,00	382.870,00	28.993,00
Høy risiko	66.801,00	8.279	67.623,00	7.466,00
Mislighold	874,00	0,00	1.647,00	0,00
Sum	1.768.611,00	123.529,00	1.679.245,00	123.876,00

Engasjementer fordelt på geografiske områder:

Engasjementstype Utlån	Lillesand	Nabo-Kommuner	Landet forøvrig	Total
Sum	1.247.896	189.243	331.472	1.768.611
Engasjementstype Garantier	Lillesand	Nabo-Kommuner	Landet forøvrig	Total
Sum	31.461	13.947	3.578	48.987

Innenfor den spesifiserte fordeling av utlån og garantier på geografi er det ingen spesielle karaktertrekk på lån til ulike kommuner hva gjelder risikoklassifiseringen.

Engasjement fordelt på kundegrupper og bransjer:

Engasjementstype	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Uklassifisert	Misligehold	Total
Lønnstakere (PM)	1.099.561	287.291	22.199	0	874	1.409.087
Totalt PM	1.099.561	287.291	22.199	0	874	1.409.087
Primærnæring	17.402	12.890	1.650	0	0	31.942
Bygge- og anleggsvirksomhet	55.229	27.548	11.894	3.512	0	98.183
Varehandel/ Hotell og restaurant	14.965	9.715	4.747	0	0	29.427
Transport og kommunikasjon	15.987		8.135	0	0	24.122
Eiendom	52.609	30.162	5.668	0	0	88.439
Tjenesteyting	48.246	23.926	15.239	0	0	87.411
Ikke fordelt						
Totalt BM	204.438	104.241	47.333	3.512	0	359.524
Sum engasjementer til kunder	1.303.999	391.532	69.532	3.512	874	1.768.611

Gjenstående løpetid for engasjementene:

	Uten forfall	Under 3 mnd	3 – 12 mnd	1 – 5 år	Over 5 år	Totalt
Utlån og fordringer på kredittinst.	0	112.516	0	0	0	112.516
Utlån til kunder	0	105.894	89.214	274.500	1.299.003	1.768.611
Garantier	0			48.987		48.987
Ubenyttet bevilgning	0	74.542				74.542
Totalengasjement	0	292952	89214	323487	1299003	2004656

Nedskrivninger på utlån og garantier

Utlån til kunder er vurdert til amortisert kost. Etableringsgebyrer som belastes kunden ved låneopptak, inntektsføres direkte. Alle engasjementer blir fulgt opp ved månedlig gjennomgang av restanselister, overtrekkslister og oppfølging av risikoklassifiseringssystemet.

Et engasjement anses som misligholdt når kunden ikke har betalt forfalte terminer på utlån innen 90 dager etter forfall, eller når overtrekk på rammekreditt eller innskuddskonti ikke er inndekket innen 90 dager etter at rammekreditten eller kontoen ble overtrukket. Tapsutsatte lån er lån som ikke er misligholdt, men hvor kundens økonomiske stilling innebærer sannsynlighet for tap på et senere tidspunkt. Konstaterte tap på engasjementer er tap som regnes som endelige.

Nedskrivning på enkelte lån og grupper av lån foretas i de tilfeller det foreligger objektive bevis for verdifall. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs bokføring. Nedskrivningen beregnes som differansen mellom utlånets bokførte verdi og nåverdien av estimerte framtidige kontantstrømmer, neddiskontert med utlånets opprinnelige effektive rentesats.

Vurdering av om det foreligger objektive bevis for verdifall skal foretas enkeltvis av alle utlån som anses vesentlige. Vesentlige og spesielt utsatte engasjementer gjennomgås kvartalsvis. Spesielt fokusert er engasjementer kategorisert som høy risiko. Der de vurderte sikkerheter åpenbart ikke dekker engasjementet, blir det alltid vurdert nedskrivning ved mislighold. I slike tilfeller blir nedskrivningen alltid foretatt når misligholdet har lengre varighet enn 90 dager. Når det gjelder vurdering av sikkerheter på panteobjekter ved individuelle nedskrivninger, verdsettes disse til antatt virkelig verdi på antatt tidspunkt for realisasjon eller egen overtagelse av sikkerheter.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivning omfatter bankens vurdering av grunnlaget for verdifall på grupper av utlån med tilnærmet like risikoegenskaper. Her inngår også utlån vurdert for individuell nedskrivning, men hvor objektive bevis for verdifall ikke er påvist. Følgelig vurderes alle utlån med unntak for de som har vært gjenstand for individuell nedskrivning. Bankens modell for beregning av gruppevis nedskrivninger baserer seg på forventet tap i de ulike risikoklasser.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Kreditt og forringelsesrisiko

Nedenfor fremkommer samlet engasjementsbeløp fordelt på forfalte engasjementer og engasjementer med verdifall. Videre fremkommer oversikt over balanseførte og resultatførte tap inneværende år.

Forfalte engasjementer er her definert som engasjementer som er misligholdt ved forfallstidspunktet. Engasjementer med verdifall er engasjementer som er gjort gjenstand for individuelle nedskrivninger.

Bransje	Samlet engasjementsbeløp	
	-forfalte	-med verdifall
Primærnæring	0	
Bygg /Anlegg	0	
Varehandel/Restaurant	0	1.978
Transport, post og telekom	0	
Eiendomsdrift	0	
Tjenesteytende virksomhet	0	235
Personkunder	874	35
Sum	874	2.248

Geografisk område	Samlet engasjementsbeløp	
	-forfalte	-med verdifall
Lillesand	874	2.248
Landet for øvrig	0	0
Utlandet	0	0
Sum	874	2.248
Individuelle nedskrivninger på utlån fordelt på næring		2008
Primærnæring		
Bygg /Anlegg		
Varehandel/Restaurant		429
Transport, post og telekom		
Eiendomsdrift		
Tjenesteytende virksomhet		
Personkunder		510
Totalt		939

Individuelle nedskrivninger 2008	Utlån	Garantier	Totalt
Individuelle nedskr. til dekning av tap på utlån	1.381	0	1.381
Garantier m.v. pr. 01.01			
-Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle avskrivninger	0	0	0
tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	1.009	0	1.009
+Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er foretatt individuelle avskrivninger	0	0	
- Periodens endring i amortiseringer	81	0	81
+Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er foretatt individuelle nedskrivninger	648	0	648
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier pr 31.12	939	0	939

Gruppenedskrivninger 2008	Utlån	Garantier	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier pr. 01.01	3.000	0	3.000
+Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier	3.500	0	3.500
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier pr 31.12	6.500	0	6.500

Netto resultatført tap 2008	Utlån	Garantier	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	648	0	648
+Periodens endring i gruppenedskrivninger	3.500	0	3.500
+Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	5	0	5
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	112	0	112
-Inngang på tidligere nedskrevet utlån, garantier m.v.	1.009	0	1.009
+ endring i amortiseringar ind. tapsnedskrivninger	81	0	81
Sum tap på utlån, garantier m.v.	3.337	0	3.337

Netto resultatført tap fordelt på næring 2008	Utlån	Garantier	Totalt
Primærnæring			
Bygg /Anlegg			
Varehandel/Restaurant	429	0	429
Transport, post og telekom			
Eiendomsdrift			
Tjenesteytende virksomhet			
Personkunder	510	0	510
Gruppenedskrivning næring	2.000	0	2.000
Gruppenedskrivning person	1.500	0	1.500
Tap på utlån og garantier til kunder	4.439	0	4.439

Bruk av ratingbyråer

Lillesands Sparebank anvender ikke ratingbyråer eller eksportkreditbyråer ved kapitalvurderingen.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av kapitalkravet benyttes pant i bolig og fritidsbolig. Ved fastsettelse av forsvarlig verdigrunnlag legges sikkerhetens markedsverdi til grunn.

Brutto engasjement med pant i bolig på 1,666 mill kr hvorav 1,504 mill kr er godkjente sikkerheter etter gjeldende regelverk. Forfalte engasjementer etter regelverket er på 2.0mill kr hvorav 1.9 mill kr er godkjente sikkerheter.

Motpartsrisiko for derivater

Lillesands Sparebank har for tiden ingen derivater eller renteswapavtaler for å redusere banken eksponering overfor rente rentesvingninger i balanseposter.

4.2 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

Banken har ikke handelsportefølje. Aksjer og andeler klassifiseres som øvrige omløpsmidler eller som anleggsmidler. Omløpsmidler vurderes som portefølje etter laveste verdis prinsipp. Anleggsmidlene nedskrives dersom virkelig verdi er lavere enn bokført verdi og verdifallet ikke ventes å være forbigående.

Aksjer og andeler 31.12.2008 (tusen kroner)	Bokført verdi	Virkelig verdi
Anleggsporfølje (holdes av strategiske årsak)		
-Børsnoterte	3.534	4.213
-Unoterte	5.030	5.776
Sum aksjer og andeler	8.564	9.989
Netto realisert gevinst/tap		
Netto urealiserte gevinst/tap		

4.3 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisikoen oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldspostene har ulik gjenstående rentebindingstid. I banken er renterisikoen knyttet til fastrente utlån, obligasjonsporteføljen og fastrente innlån.

Bankens styre har vedtatt rammer for den totale renterisikoen.

Bankens renterisiko er å anse som lav.

Renterisiko måles og rapporteres årlig gjennom beregning av effekten på instrumentenes virkelige av en renteendring hvor hele rentekurven forutsettes å parallellforskyve seg med 1 prosentpoeng.

Netto renterisiko (alle beløp i NOK) har utviklet seg slik gjennom året: Hvorav all renterisiko henspiller på obligasjonsbeholdningen.

Renterisiko pr. 01.01.2008	kr 79.000.-
Renterisiko pr. 31.12.2008	kr 64.000.-
Endring i renterisiko 2008	kr 15.000.-

4.4 Likviditetsrisiko

Definisjon

Likviditetsrisiko kan defineres som risikoen for at en bank ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Nivået på institusjonens ansvarlige kapital vil være en sentral forutsetning for å kunne tiltrekke seg nødvendig funding til enhver tid.

Styring og kontroll

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i Lillesands Sparebanks "Likviditetsdokument" som setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelse på udisponerte trekkrettigheter, størrelsen på likviditetsreserver og lengden på den tidsperioden som banken skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Likviditetsrisiko styres på overordnet nivå etter en rekke parametre, hvor likviditetsindikator og innskuddsdekning er blant de vesentligste. Likviditetsindikatoren måler forholdet mellom bankens stabile finansiering og bankens illikvide eiendeler, mens innskuddsdekninger viser bankens innskudd i forhold til utlån.

Banken skal hovedsakelig finansiere sin virksomhet gjennom egenkapital og innskudd fra kunder. Det søkes å oppnå en innskuddstruktur med mange mindre innskudd da banken ikke skal gjøre seg avhengig av store enkeltinnskudd. Når det gjelder innlånskilder for øvrig legger banken vekt på diversifisering hvor så vel långivere, perioder og instrumenter inngår. Banken leger vekt å at likviditetsrisikoen skal være lav.

Bankens likviditet

Innskudd fra kunder er bankens viktigste fundingkilde. Innskuddsdekninger, målt som innskudd i prosent av brutto utlån, var pr. 31.12.2008 på 76 %.

Til tross for urolighetene i finansmarkedene er likviditetssituasjonen tilfredsstillende, med en likviditetsbeholdning pr. 31.12.2008 på 225 mill. kr. I tillegg hadde banken på samme tid udisponerte trekkrettigheter kr 75 mill.

Den totale fundingen fra obligasjonslån og andre lån var pr. 31.12.2008 467 mill kr (nominelle verdier). Av dette skal 42 mill kr refinansieres i mars/april 2009.

Banken har i denne sammenheng tatt opp 3 års F-lån som erstatning for disse forfalte lån.

4.5 Markedsrisiko

Definisjon

Markedsrisiko kan defineres som risiko for tap i markedsverdier knyttet til porteføljer av finansielle instrumenter som følge av svingninger i aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.

Styring og kontroll

Markeds risiko styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom bankens finansstrategi og ihht gjeldende forskrifter. Finansstrategien gjennomgås og revideres årlig.

I banken er markedsrisikoen svært begrenset, med bakgrunn i:

Bankens restrisiko vurderes som ubetydelig

Banken eksponering i egenkapitalmarkedet er ubetydelig.

Bankens transaksjoner i utenlandsk valuta er ubetydelig.

4.6 Operasjonell risiko

Definisjon

Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko omfatter:

- Overordnet risikostyring og kontroll
- Operativ styring og kontroll
- Ekstern revisors kontroll

Bankens styring og kontroll med operasjonell risiko inngår som en viktig del bankens arbeid ihht prinsipper for risikostyring og internkontroll. Sentralt i bankens overordnede styring og kontroll av operasjonell risiko er bankens årlige vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer.

Det operative ansvaret for styring og kontroll av operasjonell risiko og således også kvaliteten i bankens drift, ligger hos den enkelte linjeleder. Linjelederne avgir årlig en bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

I tillegg foretas en løpende gjennomgåelse av anbefalinger fra ekstern revisor som grunnlag for implementering av forbedringstiltak på reviderte områder.

4.7 Forretnings-, omdømme- og strategisk risiko

Definisjon

Banken er eksponert mot følgende vesentlige risikoer i tillegg til de som er gjennomgått i det overstående.

Forretningsrisiko:

Forretningsrisiko kan defineres som risikoen for uventede inntektsvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeatferd.

Omdømmerisiko:

Omdømmerisiko (eller renomerisiko) kan defineres som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.

Strategisk risiko:

Risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. Denne risikoformen aktualiserer behovet for se fremover og sikre seg nødvendig kapital i forbindelse med igangsatte og planlagte satsninger.

Styring og kontroll

Bankens styring og kontroll med risikoområdene inngår som en viktig del bankens arbeid ihht internkontrollforskriften. Sentralt i bankens overordnede styring og kontroll er bankens årlige vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer.

Det operative ansvaret for styring og kontroll av operasjonell risiko og således også kvaliteten i bankens drift, ligger hos den enkelte linjeleder. Linjelederne avgir årlig en bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

Etter styrets oppfatning har Lillesands Sparebanks oppnådde resultater vist at den er konkurransedyktig og har evne til lønnsomhet. Positive tilbakemeldinger fra kundene gir trygghet for at banken evner å betjene kundene på et tilfredsstillende servicenivå.